

Asia: VN/3799/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan opiskeluperusteisissa oleskeluluissa esitetään siirryttäväksi käytäntöön, jossa suomalaiseen toimeentulotukeen turvautuminen johtaa luvan peruuttamiseen tai oleskeluluvan myöntämättä jättämistä koskevaan harkintaan. Kelalle asetettaisiin velvollisuus luovuttaa sekä pyydettyä että oma-aloitteisesti Maahanmuuttovirastolle tätä koskevat tiedot tietosuojalainsäädäntö huomioiden.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan opiskelijan tulisi tulla toimeen omilla tuloillaan tai varallisuudellaan sen sijaan, että hän turvautuisi toimeentulotukeen, minkä vuoksi tutkija- ja opiskelijalaissa säädettäisiin opiskelijaa koskevasta toimeentuloedellytyksestä ulkomaalaislaissa säädettyä toimeentuloedellytystä poikkeavasti.

Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT pitää esityksen tavoitteita opiskelijan toimeentulon turvaamiseksi sekä oleskelulupajärjestelmään liittyvien väärinkäytösriskien ja haavoittuvaan asemaan joutumisen ehkäisemiseksi perusteltuina.

KT kiinnittää huomiota siihen, että jo voimassa olevan tutkija- ja opiskelijalain mukaan oleskeluluvan myöntäminen Suomessa opiskelun perusteella edellyttää, että opiskelija täyttää laissa säädetyt edellytykset. Toimeentuloedellytyksen osalta vaaditaan, että opiskelija esittää selvityksen riittävästä toimeentulostaan ensimmäiseltä vuodelta. Opiskelijan toimeentulon tulee kuitenkin olla turvattuna hänen itsensä toimesta koko oleskeluluvan voimassaolon ajan. Esitysluonnoksen mukaan Maahanmuuttoviraston suorittamassa jälkivalvonnassa on tunnistettu 333 herätettä toimeentulotukeen turvautumisesta tarkasteltaessa 37 143 opiskelijan oleskelulupaa. Esitysluonnoksessa ei esitetä arviota siitä, kasvaisiko määrä muutosten myötä tai millaisia vaikutuksia mahdollisella kasvulla tosiallisesti olisi.

KT korostaa, että oleskelulupajärjestelmän tarkoitus on säädellä luvan saamisen edellytyksiä ja ehtoja. Esitetyt muutokset eivät KT:n näkemyksen mukaan tuo lisäarvoa jo olemassa olevan Maahanmuuttoviraston jälkivalvonnan ja siihen liittyvän oleskeluluvan peruuttamisharkinnan rinnalle.

KT katsoo, ettei byrokratian ja valvonnan lisääminen ole tarkoituksenmukaista tilanteessa, jossa Suomi samanaikaisesti pyrkii houkuttelemaan kansainvälisiä opiskelijoita Suomeen työvoiman saatavuuden turvaamiseksi. Esitysluonnoksella sekä aiemmillä ulkomaalaislain muutoksilla voi olla yhteisvaikutuksia Suomen houkuttelevuuteen kansainvälisten opiskelijoiden keskuudessa, mikä voi heijastua osaavan työvoiman saatavuuteen ja työmarkkinoiden toimivuuteen tulevaisuudessa.

Hallituksen esitysluonnoksen mukaan esitetyillä muutoksilla ei arvioida olevan välittömiä vaikutuksia julkiseen talouteen, työllisyyteen tai yrityksiin. KT pitää tärkeänä huomioida, että vaikka esitetyillä muutoksilla ei arvioida olevan välittömiä vaikutuksia, tulisi niiden pitkän aikavälin vaikutuksia arvioida julkisen talouden, työllisyyden ja yritysten näkökulmasta.

Esitysluonnoksen mukaan muutosten tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden tietoisuutta omasta toimeentulovastuustaan. Esitysluonnoksessa todetaan lisäksi, että ehdotetut muutokset voivat merkittävästi lisätä kansainvälisten opiskelijoiden turvattomuuden tunnetta sekä painetta olla turvautumatta toimeentulotukeen oleskelun aikana.

KT nostaa esiin, että eri perusteilla oleskeluluvan saaneet henkilöt voivat joutua eriarvoiseen asemaan mahdollisuuksissaan turvata välttämätön toimeentulonsa Suomessa oleskelun aikana. Jos kansainvälisten opiskelijoiden oikeus turvautua toimeentulotukeen kytketään oleskeluluvan myöntämisen tai peruuttamisen edellytyksiin oikeus perusturvaan voi heikentyä. On todennäköistä, että opiskelija pidättäytyy hakemasta toimeentulotukea myös aidosti haastavassa elämäntilanteessa, jos seurauksena voisi olla oleskeluluvan menettäminen ja maasta poistaminen. Muutokset voivat näin ollen esityksen tavoitteista huolimatta käytännössä asettaa kansainväliset opiskelijat entistä haavoittuvampaan asemaan.

Esitysluonnoksessa todetaan, että opiskelijoilla on aiempaa useammin perheenjäseniä mukanaan Suomeen saapuessaan tai he saapuvat Suomeen myöhemmin perässä. Perheen laillinen oleskelu on sidoksissa perheenkokoajana toimivan opiskelijan oleskelulupaan. Esitetyillä lakimuutoksilla on siten suora vaikutus myös opiskelijoiden perheenjäseniin.

KT kiinnittää huomiota siihen, että esitysluonnoksen mukaan jo yhden perheenjäsenen toimeentulotuen hakeminen esimerkiksi yllättävien perusmenojen, lapsen sairauden tai muun välttämättömän kulun vuoksi voisi vaikuttaa koko perheen oleskeluluvan arviointiin. Mikäli tuen välttämättömyyttä ei pystyittäisi riittävästi osoittamaan, toimeentulotukeen turvautuminen voisi ääritilanteessa johtaa koko perheen maasta poistamiseen.

KT katsoo, että esitysluonnos ei riittävästi huomioi lasten asemaa ja lapsen edun arviointi jää tältä osin puutteelliseksi. Perheen toimeentulon epävarmuus sekä siihen liittyvä oleskeluluvan menettämisen uhka voivat lisätä koko perheen henkistä kuormitusta ja heikentää kokonaishyvinvointia. Lisäksi esitysluonnoksessa ei arvioida riittävästi nykytilaa kansainvälisten opiskelijoiden toimeentulotuen hakemisen syistä, mikä vaikeuttaa ehdotetun sääntelyn vaikutusten ja tavoitteiden toteutumisen asianmukaista arviointia.

KT korostaa, että jos perustoimeentulon turvaamiseen liittyy epävarmuus oleskeluluvan säilymisestä kasvaa riski opiskelijoiden ja heidän perheenjäsentensä ajautumisesta aiempaa useammin haavoittuvaan asemaan.

KT toteaa lisäksi, että esitysluonnoksessa korostetaan kokonaisharkinnan merkitystä oleskeluluvan peruuttamista harkittaessa, mutta samanaikainen jälkivalvonnan automatisoinnin lisääminen voi käytännössä heikentää yksilöllisen harkinnan toteutumista. Oleskeluluvan peruuttamista koskeva harkinta edellyttää selkeää ohjeistusta, riittävää osaamista erityisesti lapsen edun arvioinnissa sekä riittäviä resursseja. Lisäksi prosessien tulee olla sujuvia ja ennakoitavia, jotta perheitä ja opiskelijoita ei aseteta pitkittyneisiin epävarmuustilanteisiin.

Esitysluonnoksessa todetaan, että sääntelyllä edistetään hallitusohjelman tavoitteita yhteiskunnan sisäisen ja kansallisen turvallisuuden vahvistamisesta. KT katsoo, että näitä vaikutuksia ei ole esityksessä arvioitu riittävän konkreettisesti, eikä muutosten ja turvallisuustavoitteiden välistä yhteyttä ole avattu. KT esittää, että jatkovalmistelussa arvioidaan myös, millaisia vaikutuksia toimeentuloon liittyvän epävarmuuden lisääntymisellä on sisäisen ja kansallisen turvallisuuden tavoitteiden saavuttamiseen.

Puistolahti Assi
Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT